

Darko Domitrović

Miro Gavran

Krunidba kralja Tomislava

glazbeno-scenska legenda
povodom 1100. obljetnice
Hrvatskog Kraljevstva

Praizvedba:

Bazilika sv. Nikole Tavelića,
Tomislavgrad

Subota, 28. lipnja
2025. godine, 20:30 sati

Vijeće Matice hrvatske
u Bosni i Hercegovini

1100.
obljetnica
Hrvatskoga
Kraljevstva

Hrvatsko
narodno
kazalište
u Mostaru

130

HRVATSKO
NARODNO
KAZALIŠTE
U ZAGREBU

1895. - 2025.

Simfonijski
Orkestar
Mostar

Nositelj projekta

Vijeće Matice hrvatske
u Bosni i Hercegovini

Visoki pokrovitelji
predsjednici

HRVATSKI
SABOR

HNS | BOSNA I HERCEGOVINA
HRVATSKI
NARODNI SABOR

Produkcija

Hrvatsko
narodno
kazalište
u Mostaru

Simfonijski
Orkestar
Mostar

Partner projekta

Medijski pokrovitelj

Pokrovitelji

Bosna i Hercegovina / Босна и Херцеговина
Federacija BiH / Федерација БиХ
Federalno ministarstvo kulture i sporta
Federalno ministarstvo kulture i sporta
Федерално министарство културе и спорта

Ministarstvo
kulture i medija
Republike Hrvatske

Vlada
Hercegbosanske
županije

Općina
Tomislavgrad

Krunidba kralja Tomislava

glazbeno-scenska legenda

Skladatelj:

Darko Domitrović

Libretist:

Miro Gavran

Autor aranžmana:

Igor Tatarević

Redatelj:

Robert Raponja

Kostimografkinja:

Jasmina Pacek

Scenski pokret:

Sanela Janković

Zbor Hrvatskog narodnog

kazališta u Mostaru

Simfonijski orkestar Mostar

Dirigent:

Igor Tatarević

Solisti (HNK Zagreb):

Tomislav: Roko Radovan – tenor

Jelena: Josipa Bilić – sopran

Biskup: Siniša Štork – bas-bariton

Naratori (HNK Mostar):

Robert Pehar

Ivo Krešić

Nikolina Marić

Mirela Kordić

**ZBOR HRVATSKOG
NARODNOG KAZALIŠTA
U MOSTARU**

Soprani:

Simona Gavrić Babić, Sonja Grgić,
Ivana Jurković, Brigita Marić,

Ana Matijević, Dara Puljić, Melani
Strinić, Marta Šaravanja, Gabriela
Vištica, Ina Žderić

Alti:

Klara Čuljak, Iva Ćosić, Zorana

Grizelj, Sara Krtalić, Karla Jukić,
Marta Miličević, Mateja Miličević,
Tea Nuić, Emma Raguž, Kristina
Soldo, Brigita Zovko

Tenori:

Marijo Bevanda, David Gagro,
Mateo Lekić, Mladen Mandžo,
Marko Marić, Dražen Mikulčić,
Marko Petković, Zdravko Vila

Basi:

Marin Begić, Boris Diviš, David
Drežnjak, Dragan Ivanković, Stipan
Krmić, Hrvoje Merdžo, David
Mikulčić, Emanuel Musa, Ilija Soldo,
Matija Šaravanja

Zborovođa:

Katja Krolo-Šarac

Korepetitorice:

Nina Puzić

Silvia Vukojević

SIMFONIJSKI ORKESTAR MOSTAR

I. violine: Valter Lovričević – koncertni majstor, Jelena Vidović, Anamarija Marić, Tomislav Ištok, Ana Tošić D'Ambra, Nika Zubac

II. violine: Leonora Bajramoski, Matea Arsovski, Mesud Glavaš, Mate Slišković, Damiano D'Ambra

Viole: Stipe Marinić, Đorđe Milovanović, Ivor Ivančić, Milica Milovanović

Violončela: Željko Ivović, Nejla Komar, Valentina Lučković, Elina Gvozdić

Kontrabasi: Fahrudin Strojil, Piero Malkoč

Flaute: Ivana Mišić, Nikolina Vukoja

Oboe: Iva Ledenko, Ana Ciglenečki

Klarineti: Abdul-Aziz Hussein, Jan Plevko

Fagoti: Istvan Matay, Goran Juras

Horne: Mijo Majić, Ante Medvidović, Akiko Nishimura, Tomislav Sušac

Trube: Peter Firšt, Benjamin Hrastnik

Tromboni: Ivan Mučić, Neno Rebić, Luka Lazar

Timpani: Dario Kos

Udaraljke (veliki bubanj, činele, def, wind chimes, tubular bells): Emili Mišić

Klavir: Silvija Anić

Klavijature (orgulje / čelesta / harfa / efekti): Marko Palameta

Crkvena zvona (sa zvonika crkve sv. Nikole Tavelića): fra Nikola Jurišić

PRODUKCIJSKI TIM

Vijeće Matice hrvatske u Bosni i i Hercegovini:

dr. sc. Damir Zorić (predsjednik), Ivica Nuić, Ana Preost

Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru: Ivan Vukoja, ravnatelj; Josip Blažević, pomoćnik ravnatelja za marketing i odnose s javnošću; Antonela Pehar, pomoćnica ravnatelja za administraciju; Mario Bošnjak, voditelj produkcije; Ivana Marić, inspicijentica; Goran Rebac, suradnik za ton; Toni Cvitković, suradnik za svjetlo; Slaven Marinčić, suradnik za foto i video; Sandra Milavić, kostimografkinja; Helena Jozić, garderobijerka; Leo Smoljan, voditelj pozornice; Branko Kuzmanović i Zorislav Galić, dekorateri; Željka Marić, suradnica za računovodstvo

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu: dr. sc. Iva Hraste-Sočo, intendantica; Željka Barišić Pulig, ravnateljica Opere; Mario Gigović, MBA, direktor Ureda kreativne produkcije; Denis Rubinić, direktor Službe tehnike

Simfonijski orkestar Mostar: Damir Bunoza, ravnatelj

Kulturno-informativni centar Tomislavgrad: Danijela Papić, ravnateljica; Ivana Dodig, Ivan Majić, Daniel Dukić, Anamarija Papić, Filip Perković, Ivan Milić, Matea Jolić

Prostage: Marin Bošnjak

Hrvatski narodni sabor BiH: Kristina Žulj, Leonardo Artuković, Josipa Šaravanja

Asistentica kostimografkinje: Josipa Štrk

Izrada kostima: Katica Siler Turalija, Dalija Lukić, Mandica Pacek, Josipa Štrk, Olgica Zagrajski

U kostimu kralja korišteni su **plašt** (autorica: Jasmina Pacek; šivanje: Katica Siler Turalija; vez: Olgica Zagrajski), **kruna** (idejno rješenje: Ilija Skočibušić; izrada: Vladimir Šulevski) i **mač** (izrada korica i remena: Matko Lendler; izrada križnice, jabuke i drške mača: Filip Gudan). Ovi dijelovi kostima posuđeni su sa izložbe „Duvno polje – kraljevsko prijestolje (suvremena interpretacija predaje o krunidbi kralja Tomislava)”

Stavci / Movements:

1. PROLOG / PROLOGUE

ZBOR / CHOIR (*Narator, Zbor / Narrator, Choir*)

2. UVERTIRA / OVERTURE

ZBOR / CHOIR (*Zbor, Narator i Naratorica / Choir & Narrators*)

3. LIBERA ME, DOMINE (*Posveta poginulima / Dedication to the Fallen*)

ARIJA I ZBOR / ARIA & CHOIR (*Tomislav i Zbor / Tomislav & Choir*)

4. SJETVA / SOWING

ZBOR / CHOIR (*Narator i Zbor / Narrator & Choir*)

5. PISMO 1. I ALELUJA (LETTER 1 & HALLELUJAH)

ARIJA – RECITATIV I ZBOR/ ARIA QUASI RECITATIVO & CHOIR (*Biskup i Zbor / Bishop & Choir*)

6. AVE MARIA (*Molitva za budućeg kralja / Prayer for the Future King*)

ARIJA I ZBOR / ARIA & CHOIR (*Jelena i Zbor / Jelena & Choir*)

7. PASTORALA / PASTORAL

INSTRUMENTAL / INSTRUMENTAL (*Instrumental s Naratorima / Instrumental with Narrators*)

8. U TEBI NAĐOH MIR / IN YOU I FOUND PEACE

DUET I ZBOR / DUET & CHOIR (*Jelena, Tomislav i Zbor / Jelena, Tomislav & Choir*)

9. ŽETVA / HARVEST

ZBOR / CHOIR (*Naratorica, Narator, Zbor / Narrators, Choir*)

10. PISMO 2. I ŽETVA / LETTER 2 & HARVEST

ARIJA – RECITATIV I ZBOR / ARIA QUASI RECITATIVO & CHOIR (*Biskup i Zbor / Bishop & Choir*)

11. LUX AETERNA (*Molitva Jelene i naroda, noć prije krunidbe / Prayer of Jelena and the People, on the Eve of the Coronation*)

ARIJA I ZBOR / ARIA & CHOIR (*Jelena i Zbor / Jelena & Choir*)

12. KRUNIDBA / CORONATION

FINALE / FINALE (*Svi / Tutti*)

Pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Hrvatskog sabora Gordana Jandrokovića i predsjednika Hrvatskog narodnog sabora BiH dr. Dragana Čovića

Upovijesti svakoga naroda postoje trenuci koji nadilaze vrijeme, prostor i granice – trenutci u kojima se povijest i identitet ne dodiruju tek simbolično, nego se stapaju u jedinstven i neponovljiv čin zajedničke svijesti. 1100. obljetnica Hrvatskoga Kraljevstva upravo je takav trenutak: ona nas podsjeća na 925. godinu, kad je knez Tomislav okrunjen za prvoga hrvatskoga kralja, a Hrvatska postala samostalno i međunarodno priznato kraljevstvo. Taj je povijesni čin zauvijek ostao simbol neovisnosti, nacionalnoga identiteta i suverenosti, potičući osjećaj ponosa i pripadnosti među naraštajima Hrvata te pomažući nam razumjeti korijene suvremene Hrvatske.

Svjesni te baštine, Hrvatski sabor je – na prijedlog Matice hrvatske i Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“, a uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja te Ministarstva kulture i medija – na svojoj 80. sjednici 8. ožujka 2024. godine proglasio 2025. „Godinom obilježavanja 1100. obljetnice hrvatskoga kraljevstva“. Time je otvoren prostor da se svečano istakne bogata kulturna baština hrvatskoga naroda: jezik, umjetnost, arhitektura i povijesni događaji koji su oblikovali našu državnost.

Jedan od takvih događaja je i praižvedba glazbeno-scenske legende „Krunidba kralja Tomislava“. Pod svodovima Bazilike sv. Nikole Tavelića u Tomislavgradu – hramu koji već sto godina čuva sjećanje na tisućljetnu priču naše prošlosti – obilježavamo jubilej praižvedbom glazbeno-scenske legende „Krunidba kralja Tomislava“.

Simbolika je dvostruka i duboko znakovita. Naime, kamen temeljac ovoga svetišta položen je upravo 1925. godine, kada je narod diljem ovih prostora slavio tisućitu obljetnicu krunidbe kralja Tomislava na Duvanjskom polju. Time je bazilika već u svojoj samoj srži postala trajni spomenik hrvatske slobode, državnosti i kulture.

Danas, točno stotinu godina poslije, njezini se zidovi pretvaraju u akustičku i duhovnu pozornicu na kojoj legendarni kralj Tomislav – preko nota, riječi i pokreta – ponovno stupa pred svoj narod, svjedočeći da su temeljni vrijednosni kameni, položeni u prošlosti, još uvijek živi, čvrsti i nadahnjujući.

Stoga praižvedba ove legende nije tek umjetničko događanje: ona je svečana zakletva generacija koje se prisjećaju svojih korijena, ali i pogled u budućnost u kojoj se tradicija pretače u stvaralački zanos. Pod zagrljajem stoljetnih svodova, svaka zvonka fraza i svaka svjetlosna zraka podsjećaju nas da se povijest ne odlaže u arhive, nego živi u nama – i da nam je darovano veliko poslanje čuvati je i prenositi kroz nove, uzvišene čine zajedništva.

Više od 90 glazbenika i izvođača te vrhunske umjetničke institucije s obje strane granice, Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru, Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, Simfonijski orkestar Mostar, uz potporu Kulturno-informativnog centra Tomislavgrad, a pod organizacijskom kapom Vijeća Matice hrvatske u Bosni i Hercegovini, udružilo je svoje umijeće kako bi ova monumentalna partitura, sazdana u dvanaest stavaka za zbor, soliste, orkestar i naratore, zablistala punim sjajem. U svakoj se noti i stihu zrcale vrijednosti mira, domoljublja, slobode i dostojanstva – ne samo kao spomen na prošlost, nego i kao suvremena poruka zajedništva svim čuvarima i graditeljima hrvatskoga identiteta, u domovini i diljem svijeta.

Autorski tim neumornim je stvaralaštvom oblikovao djelo koje ostaje trajnim nasljeđem na ponos budućim naraštajima. Ova će se praižvedba upisati kao izraz kulturne izvrsnosti i jedinstva hrvatskoga naroda – u njegovoj najizvornijoj formi: dostojanstvu, solidarnosti i slobodi.

Neka zvorski pjev, himnični zvuk orkestra i priča o kruni koja je oblikovala našu povijest budu nadahnuće da i ubuduće živimo i svjedočimo iste ideale.

Kralj Tomislav simbol je hrvatskog identiteta i nacionalne svijesti

U posljednjoj četvrtini XIX. i prvim desetljećima XX. stoljeća hrvatski su historiografi Ivan Kukuljević Sakcinski, Franjo Rački, Vjekoslav Klaić, Rudolf Horvat i niz drugih, temeljem pojedinih navoda u povijesnim izvorima, zaključili kako je knez Tomislav 925. godine okrunjen na Duvanjskom polju kao prvi hrvatski kralj. Drži se da je Tomislav bio iz roda Trpimirovića te da je, kao knez Primorske Hrvatske, iskoristio svoju veliku vojnu silu na kopnu i na moru, o kojoj svjedoči bizantski car Konstantin Porfirogenet u djelu *De administrando imperio* (*O upravljanju Carstvom*). Tomislav je odbio napade Mađara i Bugara, proširio svoju vlast do Drave i Bosne te je 925. godine okrunjen kao prvi hrvatski kralj.

U kasnijoj hrvatskoj historiografiji, međutim, pojavila su se kritička osporavanja nekih ranijih tvrdnji o kralju Tomislavu, koja se uglavnom svode na osporavanje Duvanjskog polja kao mjesta njegove krunidbe. Tako, primjerice, Ferdo Šišić, a potom i Lovre Katić i Miho Barada, nisu dovodili u pitanje Tomislavovo uzimanje kraljevskoga naslova, nego su nepouzdanim držali navod o krunidbi na Duvanjskom polju te neka tumačenja unutarnjih crkvenih odnosa. Nada Klaić i drugi znanstvenici svojedobno su raspravljali o vjerodostojnosti navoda i tumačenjima povijesnih izvora, a te rasprave traju i danas. Ipak, nitko ozbiljan ne osporava povijesni lik, odnosno postojanje kralja Tomislava. Među ostalim, izvori Tomislava spominju najprije kao kneza, a potom u dva navrata kao kralja Hrvata. Tako se u kronici *Historia Salonitana* Tome Arhiđakona navodi kako je 914. godine Tomislav bio *dux*, odnosno knez, ali se u zaključcima splitskog crkvenog sabora 925. godine spominje *con-*

sulatu peragente in provincia Croatorum et Dalmatiarum finibus Tomisclao rege, odnosno da u pokrajini Hrvata i granicama Dalmacije vlada kralj Tomislav. Papa Ivan X. pak u svom pismu navodi *Tomisclao, regi Croatorum*, odnosno Tomislav, kralj Hrvata.

Iz historiografskih djela o prvome hrvatskom kralju Tomislavu temu i motiv preuzimaju i brojni hrvatski umjetnici, osobito književnici i likovni umjetnici. U liku kralja Tomislava i njegovoj vladavini snažnom državom, Hrvati vide idealan nacionalni i državotvorni uzor. U vremenima tuđinske vlasti i neslobode, spomen na prvoga hrvatskog kralja i slobodnu, snažnu državu postao je čvrst oslonac nacionalnoga identiteta i političkih težnji Hrvata.

Uz povjesničare, o kralju Tomislavu književna djela pišu Franjo Marković, Stjepan Miletić, Velimir Deželić, Nikola Kordić, Josip Banovac, Zdenka Smrekar, Vladimir Nazor, Milutin Majer i drugi. Tomislava prikazuju i brojni likovni umjetnici: Oton Iveković, Celestin Medović, Ljubo Babić, Robert Frangeš Mihanović, Ivo Kerdić, Kristian Kreković, Josip Horvat Međimurec i drugi. Davor Bobić skladao je oratorij „Kralj Tomislav“ (tekst Boro Pavlović), koji je pod ravnanjem Ive Lipanovića, uz zbor i orkestar Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu, prvi put izveden 1997. godine u Bazilici sv. Nikole Tavelića u Tomislavgradu.

U naše vrijeme o kralju Tomislavu snimljen je dokumentarno-igrani film autora Dražena Klarića, za koji je glazbu napisao Matej Meštrović. O Tomislavu danas pjevaju i neki estradni izvođači.

Osobit zamah, može se reći, kultu kralja Tomislava pridonijela je svenarodna proslava 1000. godišnjice Tomislavove krunidbe 1925. godine. Proslave su se

održavale diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine te u drugim krajevima nastanjenim Hrvatima. Zapamćeno je kako se proslava u Sarajevu odvijala puna tri dana. Postavljene su stotine spomen-ploča i drugih obilježja velike obljetnice, mnoga očuvana do danas. Potrebu obilježavanja tisućugodišnjice kralja Tomislava prvi je zagovarao i najavljivao, još na samom koncu XIX. stoljeća, mostarski pravaški list *Osvit*. Pozive su već u siječnju 1900. godine nastavili zagrebački listovi *Vijenac*, *Hrvatsko pravo* i *Obzor*.

Družba „Braća hrvatskoga zmaja“, Emilij Laszowski i Velimir Deželić, 1906. pozvali su na pripreme za obilježavanje i proslavu velike obljetnice. Diljem Hrvatske i Bosne i Hercegovine, godine 1925. održane su razne manje ili veće proslave. No, politička uplitanja, previranja i nedaće u državi stvorenoj nakon Prvoga svjetskog rata onemogućile su ostvarenje najvećih spomeničkih poduhvata u čast kralja Tomislava, planiranih u 1925. godini. Zagrebački spomenik konjanika kralja Tomislava, danas na istoimenom trgu, što ga je oblikovao Robert Frangeš Mihanović, postavljen je tek 1947. godine – i to kao zamjena za neposredno prije uklonjeni spomenik banu Josipu Jelačiću, a ne kao izraz hrvatske narodne samosvijesti.

Zavjetna spomen-bazilika, čiju je gradnju potaknuo i vodio duvanjski nadžupnik fra Mijo Čujić, a projektirao arhitekt Stjepan Podhorski, dovršena je tek 1940. godine, ali je 1945. teško oštećena. Obnovljena je 1957. godine.

Nakon ostvarenja državne samostalnosti dovršen je spomenik na sokolskoj mogili u Maksimiru, a podignuti su i spomenici u Čapljini i Tomislavgradu.

Na prijedlog „Družbe Braća hrvatskoga zmaja“ i Matice hrvatske, Hrvatski je sabor jednoglasno proglasio 2025. godinom obilježavanja 1100. obljetnice hrvatskoga kraljevstva. Tijekom cijele godine održavaju se brojna događanja. Jedan od posebno značajnih događaja jest i glazbeno-scenska legenda o krunidbi kralja Tomislava, koju je skladao Darko Dimitrović na tekst Mire Gavrana, u režiji Roberta Raponje i pod dirigentskom palicom Igora Tatarevića, a u izvedbi zbora i naratora HNK Mostar, uz soliste HNK Zagreb i Simfonijski orkestar Mostar. Praizvedba u Bazilici sv. Nikole Tavelića u Tomislavgradu, 28. lipnja 2025. godine, pod pokroviteljstvom je predsjednika Hrvatskoga sabora i Hrvatskoga narodnog sabora Bosne i Hercegovine, a nositelj projekta je Vijeće Matice hrvatske u Bosni i Hercegovini.

Uprizorenje je zamišljeno kao središnja proslava 1100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva u Bosni i Hercegovini. Ovaj umjetnički projekt nije ni dokumentarni film ni povijesna rasprava, već se više oslanja na narodnu predaju prema kojoj je Duvanjsko polje mjesto Tomislavove krunidbe, a manje na povijesne izvore i historiografiju. Pričom se afirmiraju temeljne životne vrijednosti – sloboda i domoljublje – kojima su Hrvati stoljećima bili privrženi i, što je najvažnije – i dalje ih žele živjeti.

dr. sc. *Đamir Zorić*,
predsjednik Vijeća Matice hrvatske
u Bosni i Hercegovini

Glazbom u čast kralja Tomislava: poruka mira kroz glazbeno-scensku legendu

Krunidba kralja Tomislava zasigurno je jedan od značajnijih trenutaka u hrvatskoj povijesti. Na prijedlog dragog prijatelja Mire Gavranca, s kojim sam uspješno surađivao na mjuziklu *Byron* – izvođenom u Kazalištu Komedija i nagrađenom Nagradom hrvatskog glumišta – upustio sam se u još jednu glazbenu avanturu: skladanje glazbe za projekt „Krunidba kralja Tomislava“.

Kao suprotnost današnjem turbulentnom vremenu i ratnim previranjima na globalnoj razini, odlučili smo libretom i glazbom poslati pozitivnu, optimističnu poruku mira – jer mir je nužno i jedino održivo rješenje svih sukoba. Djelo je skladano na hrvatskom i latinskom jeziku, u formi oratorija ili kantate. Međutim, kako je redatelj Robert Raponja pridonio brojnim svježim i originalnim idejama za scensko oblikovanje, odlučio sam ovu formu nazvati glazbeno-scenskom legendom.

Budući da u vrijeme kralja Tomislava zapisana glazba nije postojala, nisam se mogao osloniti na povijesne ili folklorne motive. Ovo djelo jedno je od mogućih poslijeratnih tumačenja hrvatske povijesti – priča o narodu koji, nakon silnih borbi i ratova, konačno pokušava izgraditi domovinu i identitet u mirnodopsko doba.

U dvanaest glazbenih brojeva, djelo se razvija kroz sljedeće točke: oplakivanje poginulih, svečana uvertira, posveta Libera me Domine herojima, Sjetva, Pismo Papi, molitva Ave Maria, instrumental Pastorala, ljubavni duet Jelene i Tomislava, Žetva, Papin odgovor o proglašenju Tomislava kraljem, Lux aeterna – vjera u svijetlu budućnost, te sam čin krunidbe.

Uz narod (zbor), sudjeluju i tri solista – Tomislav, Jelena i Biskup – te naratori koji vode publiku kroz radnju.

Uz majstorsku orkestraciju maestra Igora Tatarevića i predanu suradnju cijelog producerskog tima, vjerujem kako će moja glazba dobiti novu dimenziju.

Velika mi je čast i zadovoljstvo biti dijelom ove povijesne svečanosti u povodu obilježavanja 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva. Nadam se da će i glazbenici i publika uživati u izvedbi jednako koliko sam i ja uživao u procesu skladanja.

Darko Domitrović, skladatelj

Grandiozna glazbena saga o prvoj hrvatskoj kruni

Glazbeno-scenska legenda „Krunidba kralja Tomislava“ novo je, izazovno djelo renomiranog umjetničkog tandema – skladatelja Darka Dimitrovića i libretista Mire Gavrana – nastalo u povodu 1100. obljetnice krunjenja prvoga hrvatskog kralja, Tomislava. Djelo predstavlja svojevrsan, umjetnički interesantan iskorak, kako u pogledu glazbene vrste, tako i stilskih nijansi. Iako scenski uprizoreno, ono nije ni opera ni oratorij, a ponajmanje kantata.

„Krunidba kralja Tomislava“ ima značajke svih navedenih glazbenih vrsta, djelomično dramsku radnju, raskošne kostime te orkestralni prolog – elemente karakteristične za tradicionalnu operu. Istodobno obiluje jezgrovitim zbarskim glazbenim ulomcima i manjim brojem solista, što je tipično za kantatu. Uz soliste nastupaju i naratori čiji nas govoreni tekst – *parlando*, utkan u glazbeni kontekst, podsjeća na suvremeni pripovjedački model, koji svakog upućenog slušatelja neodoljivo podsjeća na evanđelista u Bachovim baroknim pasijama. Na kraju, djelo samo po sebi može egzistirati i kao samostalna koncertna skladba bez dramskog uprizorenja – dakle u formi oratorija.

Termin glazbeno-scenska legenda s formalnog je aspekta najtočniji: djelo je istodobno glazbeno i scensko, koketira s tradicionalnim klasičnim glazbenim formama, a pritom je dramski utemeljeno na povijesnoj legendi. Namjera i tiha želja autora, uostalom kao i svakog stvaratelja u svim vremenima, jest da djelo zaživi uz odobravanje publike te kroz simboliku onoga što predstavlja.

Koncipirano u dvanaest glazbenih cjelina – stavaka, djelo „Krunidba kralja Tomislava“ oslikava povijesni trenutak iščekivanja papinskog glasnika koji hrvatskom puku nosi vijest: knez Tomislav postaje hrvatski kralj, a tadašnja neovisna Hrvatska – kraljevina. Prema legendi, Tomislav je okrunjen upravo u tomislavgradskome kraju, pa stoga praizvedba na autentičnom lokalitetu, u Crkvi sv. Nikole Tavelića, ima posebno – umjetničko, simbolično i duboko emocionalno – značenje.

Libretist Miro Gavran vješto ostvaruje dojmljivu, realističnu sintezu karakterizacije likova i njihovih emocionalnih stanja, poduprtu precizno odmjerenim dramaturškim ritmom. Taj sklad između već utkane dramaturgije, s jedne strane, i fino razrađenog glazbenog tajminga, s druge, u potpunosti se raspliće u Dimitrovićevoj glazbi.

Uvodni stavak – *Prolog* – ritualnog je prizvuka, oblikovan zborom i tvrdim, prijetećim ritmom. Jadikovka je to izmučenoga hrvatskog puka nad svojim mrtvima koji su pod Tomislavovom vladavinom obranili hrvatsku državu i njezine granice. Kontinuirani, sablasni ritam na simbolizira i upornost i patnju naroda u nastojanju da očuva opstojnost i krvlju obranjene granice.

Uvertira je oblikovana u trodijelnoj ABA formi i uključuje pripovjedača – naratora koji utjelovljuje svijest naroda dok iščekuje papinsku potvrdu da hrvatski knez Tomislav bude proglašen kraljem.

Treći stavak, preuzet iz latinskog teksta mise za mrtve *Libera me, Domine*, Tomislavova je posveta poginulim suborcima. Komorni zvuk, nježno obojen dionicama

klavira, harfe te pozadinskim rogovima i gudačima, dočarava Tomislavovu tugu i emocionalnu dubinu, dok lebdeće harmonije zvorskih dionica prizivaju ponos i nadu u bolja vremena.

Stavak *Sjetva* prikazuje hrvatski narod u svojoj težačkoj tradiciji koji uz molitvu upućenu Bogu, duboko vjeruje kako će posijana zrna uroditi bogatim plodovima, ali i da će narod, uz Božju volju ostati slobodan. Stavak teče punktiranim ritmom umjerena tempa, sa zvučnim naglaskom na gudačkoj i limenoj puhačkoj sekciji. „Zlatna“ glazbena boja i neutralni tonalitet e-mola prizivaju ozračje davno minulog proljeća na duvanjskom polju.

Pismo donosi obraćanje biskupa Grgura hrvatskom puku i predstavlja jedan od dramskih vrhunaca glazbeno-scenske legende. Uz zaziv Bogu da blagoslovi sjetvu, Biskup putem glasnika šalje pismo u Rim, u nadi kako će Papa uslišiti molitve hrvatskoga naroda i dati privolu – svoj blagoslov – za krunjenje kneza Tomislava hrvatskim kraljem. Biskupovo izlaganje oblikovano je kao vokalni monolog, arija u stilu recitacije (*aria quasi recitativo*), koju prate teški akordi gudača i puhača, dok zvorsku dionicu na vapaj „Bože, usliši nas“ podcrtavaju orgulje kao odgovor na Biskupov govor.

Peti stavak završava *a cappella*, nježnom Alelujom koja se sekventnim harmonijskim pomacima prelijeva u nebesku *Ave Maria* – molitvu Blaženoj Djevici Mariji. Nježni sopranistični solo lebdi iznad orkestralne teksture, iz koje se solistički izdvajaju klavir i harfa. Kneginja Jelena glazbom upućuje molitvu Bogorodici za Tomislavovu snagu i zdravlje. Harmonijski gledano, stavak spaja klasičnu harmoniju i suvremenije progresije, što njegovu tonskom izričaju daje dašak broadwayskog mjuzikla.

Sedmi stavak, *Pastorala* instrumentalni je intermezzo u trodijelnoj ABA formi, sa istaknutim dionicama solo flaute, solo klarineta i solo oboe u prvom i posljednjem dijelu. Idilična glazba dočarava mir i prirodnu ljepotu

krajolika koji nosi težinu povijesnoga trenutka. Ta težina i podsvesni nemir hrvatskog puka u iščekivanju vijesti iz Rima, oslikani su brzim pasažima u dionici klavira koja kulminira u cijelom orkestru te je presječena dramskim i naglim prekidom – poput buđenja iz agonije. Potom se slušatelj vraća u spokojan san i ponovljenom A dijelu te lirskim solima drvenih puhača.

Duet Jelene i Tomislava *U tebi nađoh mir* započinje naivno, kao manifest čiste ljubavi i odanosti zaljubljenoga kneževskog para, a postupno prerasta u nacionalno osviješteno mentalno i duhovno stanje. Stih „Moj dom je sada svet“ svojevrsna je himna ljubavi, vjere i snage s kojom se može poistovjetiti svaki pojedinac, ali i cijeli narod. Zbor koji se pridružuje bogatoj orkestraciji tutti-ansambla tvori ključnu glazbenu točku kojoj se skladatelj Domitrović domišljato vraća u finalu ove glazbeno-scenske legende – točku koja, prije svega, slavi mir.

Žetva, drugi nezaobilazni običaj hrvatskoga naroda toga doba, prikazana je brzim tempom i predstavlja svojevrsni glazbeni vrhunac građen na dinamičkoj i metričkoj gradaciji. U dvodijelnoj formi AB, nakon prvog dijela u brzom 3/4 taktu, slijedi B-dio u 2/4 taktu, dok se krajevi glazbenih rečenica zatvaraju u 7/8 taktu u forte dinamici, uz blistavu boju sekcije limenih puhača.

Pismo 2 – ponovljena *aria quasi recitativo* – prikazuje dolazak rimskog glasnika u duvanjski kraj, koji donosi povijesnu vijest: papino odobrenje da se kneza Tomislava okruni za prvoga hrvatskoga kralja. Završetak Biskupova sola u recitativnom stilu – sada, uz orgulje, poduprt svečanim zvukom cijeloga ansambla – ključni je dramski trenutak i jedan od glazbenih vrhunaca legende. Stavak se zaključuje B dijelom iz *Žetve*, čime se prelijeva u slavlje hrvatskoga naroda.

Lux Aeterna, pretposljednji stavak glazbeno-scenske legende, donosi još jedan Jelenin sopranistički solo – molitvu uoči Tomislavove krunidbe. Apstraktan početak,

prožet glazbenim iščekivanjem, nakon čijeg svršetka solo sopran počinje svoju nenametljivu i rezignirajuću temu. Dirljiva linija uz zborsku harmonizaciju „Requiem aeternam dona eis“ posljednji je *hommage* svima koji su životom branili domovinu – uskoro Kraljevinu Hrvatsku – i neovisnost hrvatskoga naroda. Stavak se smiruje u lebdećem zborskom *pianissimu*, riječju „Amen“.

Posljednji, dvanaesti stavak *Krunidba*, finale je glazbeno-scenske legende u formi ABC i sjedinjuje elemente klasične kompozicije i mjuzikla. Orkestralno-zborski uvod, uz pratnju naratora, predstavlja pripremu za krunidbu, koja počinje nakon dugačkog krešenda cijelog ansambla. Festivalski ritam dramski je podcrtan timpanima, gudačima i trubama, te prati Biskupove riječi kojima kruni Tomislava. Zakletva pred Bogom, Crkvom i narodom prijelazni je B dio na koji se nadovezuje završna himna „Moj dom je sada svet“ – oda ljubavi, vjeri i miru. Uz zborski vrhunac „Imamo kralja! Imamo kralja!“ i orkestralni *crescendo*, svečane fanfare zaključuju glazbeno-scensku legendu „Krunidba kralja Tomislava“.

Orkestraciju djela čine drveni puhači – parovi flauta, oboa, klarineta i fagota – te limeni puhači u sastavu četiri roga, dvije trube i tri trombona. Timpani i skupina udaraljki naglašavaju dramske glazbene punktove, a

uz standardni gudački ansambl (I. i II. violine, viole, violončela i kontrabasi) pridružuju se klavir, tretiran polukoncertantno, te klavijature koje objedinjuju zvuk orgulja, harfe, čeleste i različitih zvučnih efekata.

Iznimno me raduje što je projekt okupio više od devedeset glazbenika iz cijele regije kako bi uveličali ovu povijesnu prigodu i praiizvedbu na autentičnome, duvanjskom podneblju. Uz izvrsne hrvatske soliste – sopranisticu Josipu Bilić, tenora Roka Radovana i bas-baritona Sinišu Štorka – u praiizvedbi sudjeluje i Zbor Hrvatskog narodnog kazališta u Mostaru pod vodstvom maestre Katje Krolo-Šarac. Simfonijskom orkestru Mostar, kako sam već spomenuo, pridružile su se drage kolege iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Crne Gore te iz drugih krajeva BiH.

Zahvaljujem svim akterima i organizatorima uključenima u ovaj veličanstveni projekt, a osobito autorskom timu predvođenom Mirom Gavranom, Darkom Domitrovićem i redateljem Robertom Raponjom. U nadi da će glazbeno-scenska legenda „Krunidba kralja Tomislava“ zaživjeti, trajati i postati repertoarno djelo koje se ne izvodi samo u sklopu jubilarnih obljetnica – veliko hvala svima!

Igor Tatarević, autor aranžmana i dirigent

Krunidba kralja Tomislava – 1100 godina državnosti u Tomislavgradu

Svečano uprizorenje glazbeno-scenske legende „Krunidba kralja Tomislava“ povodom 1100. obljetnice toga povijesnog događaja nije isključivo slavljenje prošlosti, nego i duboko promišljanje o sadašnjosti te nadahnuće za budućnost. Kroz glazbu Darka Domitrovića i libreto Mire Gavrana stvara se prostor u kojem se povijest i suvremenost stapaju u jedno, prožimajući se u simboličnom i emocionalnom ključu.

Glazbeno-scenska legenda nije samo kronika jednog povijesnog trenutka – ona je poetski, duhovni i ljudski odraz vječne čežnje hrvatskog naroda za redom, pravdom, istinom i smislom. Kraljevska kruna u ovom kontekstu postaje simbol moralne vertikale, one prijeko potrebne osi oko koje se društvo može okupiti i uspraviti nakon povijesnih lomova, stradanja i poratnih dezorijentacija.

U središtu priče nisu likovi s dvora ni velikaši, nego narod – ljudi koji sanjaju, nadaju se, mole i rade. Ljudi koji žele vjerovati da postoji mogućnost za pošten život, kako se trud isplati, kako se može sijati, ali i žeti, i kako se žrtva pretvara u plod. Iza borbi dolazi blagoslov. Ta unutarnja dinamika – od trpljenja do uzdizanja, od razočaranja do nade – nosi ritam čitave ove inscenacije.

U režijskom pristupu nastojao sam povezati povijesne slike s unutarnjim svjetovima likova. Glazba Darka Domitrovića nosi himničnu i sakralnu dimenziju, dok Gavranov libreto daje narodu glas – autentičan, dirljiv i snažan. Kroz pokret, scenografiju i simboliku scene želim stvoriti prostor u kojem se publika ne osjeća kao promatrač povijesti, već kao njezin nasljednik i aktivni sudionik.

Posebno je snažan osjećaj postaviti ovu predstavu upravo u Tomislavgradu – kolijevci hrvatske državnosti. Ovdje, gdje se po predaji uzdigla prva hrvatska kruna, pokušavamo iznova odgovoriti na pitanje: što znači biti narod? Što znači biti čestit čovjek? Što znači imati kralja – ne kao vladara nad nama, nego kao vrijednost u nama?

U vremenu kada su moralne vertikale sve češće poljuljane, kada se društvo suočava s gubitkom povjerenja i vizije, ova predstava želi biti tiha, ali snažna poruka: smisao postoji, nada nas obnavlja i otvara nam perspektive, a naši korijeni su još živi.

Robert Raponja, redatelj

BIOGRAFIJE

Darko Domitrović (Zagreb, 1966.), pijanist, skladatelj i umjetnički savjetnik na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. Glazbeno školovanje započeo je u MŠ Vatroslava Lisinskog u klasi prof. B. Zorić. Studij klavira nastavio je na konzervatoriju P. I. Čajkovski u Moskvi, u klasi prof. H. Mirvis, te na Hochschule für Musik und darstellende Kunst u Beču, u klasi prof. H. Kanna.

Od 1990. godine zaposlen je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Član je Hrvatskog društva skladatelja i Hrvatskog društva glazbenih umjetnika. Na natjecanjima bivše države 1978. i 1980. godine osvojio je četiri prve nagrade, a laureat je međunarodnog pijanističkog natjecanja Citta di Senigallia u Italiji. Vjesnikovu nagradu za najbolju klavirsku pratnju osvojio je 1989. godine na Tribini Darko Lukić. Godine 2016. dobio je priznanje Prijatelj Španjolske za autorski ciklus solo-pjesama *Cervantes Songs*.

Nastupao je u Austriji, Njemačkoj, Francuskoj, Belgiji, Italiji, Švedskoj, Danskoj, Engleskoj, Izraelu, Armeniji, Japanu, Španjolskoj, Finskoj, Rusiji, Poljskoj, Mađarskoj, Češkoj, SAD-u

(Puerto Rico, New York, Hawaii, Florida, Ohio), Argentini, Čileu, Urugvaju, Sloveniji, Makedoniji i Bosni i Hercegovini. Snima za programe hrvatskih, austrijskih, japanskih i španjolskih radijskih i televizijskih postaja. Kao skladatelj objavio je autorske CD-e *Pianobook* (Školska knjiga 1999. i Nota Bene Records 2016.) te *Sonata od sna* (Cantus 2002.). Autor je glazbe za mjuzikl *Byron* na libreto Mire Gavrana, koji je 2018. godine nagrađen Nagradom hrvatskog glumišta kao najbolja predstava u cjelini u kategoriji mjuzikl/opereta u sezoni 2017./2018. (Kazalište Komedija).

Miro Gavran (Trnava, 1961.) suvremeni je hrvatski autor. Djela su mu prevedena na više od 40 jezika, a njegove knjige imale su više od 250 izdanja u zemlji i inozemstvu. Po njegovim dramama i komedijama nastalo je više od 400 kazališnih premijera diljem svijeta, a vidjelo ih je više od četiri milijuna ljudi. Vjerojatno je jedini živući dramatičar u svijetu kojemu su u čak pet zemalja posvetili kazališni festival, na kojem se izvode predstave nastale isključivo prema njegovim dramama i komedijama, a koji je pod nazivom Gavran-Fest djelovao u Slovačkoj, u Trnavi od 2003. do 2009. godine. Potom se 2013. godine održao u Poljskoj, u Krakovu, od 2016. djeluje u Češkoj, u Pragu, 2019. i 2022. održao se u Njemačkoj, u Augsburgu, 2020. godine u Srbiji, u Beogradu, a 2024. po prvi put u Münchenu, u Njemačkoj. Najizvođeniji je suvremeni hrvatski dramatičar u zemlji i inozemstvu. Do sada je napisao pedeset i šest kazališnih tekstova: *Kreontova Antigona*, *Noć bogova*, *Kad umire glumac*, *Sve o ženama*, *Sve o muškarcima*, *Ljubavi Georgea Washingtona*, *Čehov je Tolstoju rekao zbogom*, *Zaboravi Hollywood*,

Zabranjeno smijanje, *Traži se novi suprug*, *Paralelni svjetovi*, *Hotel Babilon*, *Muž moje žene*, *Pacijent doktora Freuda*, *Lutka*, *Sladoleđ*, *Pivo*, *Svaki tvoj rođendan*, *Savršeni partner*, *Glasnogovornik*, *Na kavici u podne*, *Agencija za sreću...* Premijerno je izvođen diljem svijeta: Rotterdam, Washington, Moskva, Rio de Janeiro, Pariz, Buenos Aires, Waterford, New York, Mumbai, Bratislava, Prag, Ljubljana, Sarajevo, Krakov, Beograd, Budimpešta, Los Angeles, Podgorica, Sao Paolo, Atena, Augsburg, Beč, Sofija, Riga, Vilnius, Antwerpen, Tirana, Priština, Hyderabad, Rim, Maribor, Novi Sad, Mostar, Brno, Trnava, Bautzen, Zagreb, Varšava, Bangalore, Bukurešt, Novosibirsk, Tallinn, Beč, Tel Aviv, Sydney, Salzburg, Ankara... Objavio je jedanaest romana, među kojima su: *Zaboravljeni sin*, *Kako smo lomili noge*, *Klara*, *Margita ili putovanje u prošli život*, *Judita*, *Krstitelj*, *Poncije Pilat*, *Jedini svjedok ljepote*, *Kafkin prijatelj*, *Nekoliko ptica i jedno nebo* i *Portret duše*. Objavio je dvije zbirke kratkih priča: *Mali neobični ljudi* i *Priče o samoći*, jednu pjesničku zbirku pod naslovom *Pjesme*, poemu *Obrana Jeruzalema* i

zbirku kazališnih monologa *Kazališni monolozi*.

Miro Gavran je s puno emocija i humora napisao deset knjiga za djecu i mlade: *Svašta u mojoj glavi*, *Kako je tata osvojio mamu*, *Zaljubljen do ušiju*, *Sretni dani*, *Oproštajno pismo*, *Igrokazi s glavom i repom*, *Pokušaj zaboraviti*, *Igrokazi za djecu*, *Profesorica iz snova* i *Ljeto za pamćenje*. Napisao je i tri libreta za mjuzikle: *Pacijenti*, *Byron* i *Veli Jože* te dva za opere: *Kraljevi i konjušari* i *Povratak razmetnoga sina*.

Diplomirao je dramaturgiju na Akademiji za kazalište, film i televiziju u Zagrebu. Radio je kao dramaturg i kazališni ravnatelj zagrebačkog Teatra ITD od 1986. do 1992. godine. Od siječnja 1993. godine živi i radi kao profesionalni pisac. Njegovi kazališni i prozni tekstovi uvršteni su u brojne antologije i hrestomatije u zemlji i inozemstvu, a njegovo djelo proučava se na brojnim sveučilištima diljem svijeta.

Od svoje dvadesete godine živi u Zagrebu. Oženjen je glumicom Mladenom Gavran, s kojom je 2002. godine osnovao Teatar GAVRAN. Njihov sin Jakov je glumac.

Igor Tatarević (Mostar, 1976.) nakon završenog studija violine u klasi prof. Branka Košira, upisuje studij dirigiranja u klasi maestra prof. Vjekoslava Šuteja, koji završava 2013. godine, diplomiravši *summa cum laude* u razredu maestra prof. Uroša Lajovica na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Bio je član Simfonijskog orkestra HRT-a i nekoliko komornih sastava, a od 2003. godine profesor je na Učilištu za popularnu i jazz glazbu u Zagrebu. Ostvaruje razne glazbeno-scenske projekte u suradnji s istaknutim hrvatskim libretistom Ivanom Ivicom Krajačem, od kojih je najznačajniji glazbeno-scenski projekt *D.I.S.C.O.* Godine 2009. sudjeluje na 25. Muzičkom biennalu u Zagrebu, u sklopu projekta *Musica diversia*. Iste godine asistent je maestra Mladena Tarbuka u operi *Čarobna frula* W. A. Mozarta, u projektu triju zagrebačkih akademija (ADU, ALU i MUZA). Polaznik je brojnih dirigentskih seminara (A. Francis, N. Cleobury, A. Allemandi). Godine 2010. utemeljuje Zagrebački orkestar mladih (ZOM), čiji je i predsjednik. Idejni je pokretač glazbeno-scenskog spektakla *Mozart u vrtu*, koji se sada već tradicionalno izvodi na otvorenim gradskim prostorima, trgovima i parkovima Zagreba, ali i

diljem Hrvatske. Sa ZOM-om bilježi niz zapaženih nastupa u prestižnim zagrebačkim dvoranama (HGZ, KDVL), a 2014. godine dobitnik je Rektorove nagrade Sveučilišta u Zagrebu za izvedbu *Velike mise u c-molu* W. A. Mozarta u Zagrebačkoj katedrali sa ZOM-om i Mješovitim zborom Filozofskog fakulteta Concordia Discors. Godine 2012. održao je diplomski koncert i ujedno svoj debi uz Zagrebačku filharmoniju u KD Vatroslav Lisinski s djelima W. A. Mozarta i L. van Beethovena. S ovim je orkestrom ostvario i niz drugih zapaženih nastupa u Vukovaru, Đakovu, Zagrebu i Varaždinu. Posebno se izdvaja suradnja sa Slovenskom, Zagrebačkom i Beogradskom filharmonijom pod nazivom *Pika – Točka – Tačka* na Danima Matice hrvatske, u sklopu Mostarskog proljeća 2013. godine. Sa Zagrebačkom filharmonijom i jazz duom Bow vs. Plectrum (Hojsak & Novosel), 2017. godine snimio je nosač zvuka *Strings only*, kojim je ravnao u Koprivnici, Slavonskom Brodu, Zadru i Supetru na Braču. Uz Zagrebačku filharmoniju, surađuje s Hrvatskim komornim orkestrom i Dubrovačkim simfonijskim orkestrom. Internacionalni debi ostvaruje u Velikoj Britaniji 2018. godine, dirigirajući u Cambridgeu Pergolesijev *Stabat Mater*. Iste godine postaje šef-dirigent Simfonijskog orkestra Mostar, s kojim, uz djela klasične literature, publici predstavlja i simfonijske pop-rock spektakle *AB-BATINOVO – ABBA Tribute Show* i *The Beatles – Symphonic Rock Tribute*, u kojima potpisuje umjetničko vodstvo

i aranžmane. Kao glazbeni suradnik redovito surađuje s HNK Mostar. Osvajač je nagrade za najboljeg glazbenika godine TV-emisije Dobro jutro Hrvatska. Aktivno se bavi skladanjem kazališne i instrumentalne glazbe. Krajem 2011. godine, u HNK Varaždin, s velikim uspjehom premijerno je izvedena njegova rock-opera, ujedno i prva hrvatska opera za mlade, *Hocus-Pocus* prema libretu I. I. Krajača, gdje se predstavio u dvostrukoj ulozi – skladatelja i dirigenta. Kao veliki i od javnosti prepoznati ljubitelj i promicatelj Mozartova djela u Hrvatskoj, 2016. godine osniva Mozart Fan Club. Godine 2021. prestižna klasična radio postaja, britanski ClassicFM, uvrštava izvedbu Mozartova *Koncerta za flautu i harfu u C-duru, K. 299* u izvedbi Hrvatskog komornog orkestra pod Tatarevićevim ravnanjem, među deset najljepših djela za flautu. Godine 2023. osniva umjetničku organizaciju ITTRIBUTE ORCHESTRA PROJECT, s kojom publici predstavlja simfonijske pop-rock spektakle *Bohemian Rock Symphony – Queen Tribute* i *Studio 54 Tribute – Disco Symphony Fever*. Početkom 2024. godine ostvaruje suradnju s Tamburaškim orkestrom HRT-a, te se koncertom *Večer talijanskih kancona* publici predstavlja kao autor aranžmana i umjetnički voditelj projekta. Uz umjetničku djelatnost aktivno se bavi i pedagoškim radom, a od 2021. godine profesor je na Glazbenom odjelu Fakulteta prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti u Mostaru, u zvanju docenta.

Robert Raponja (Pula, 1964.) u Zagrebu je apsolvirao na Filozofskom fakultetu komparativnu književnost i talijanski jezik i književnost, a na Akademiji dramske umjetnosti diplomirao je kazališnu i radio režiju 1993. godine. U trideset i pet godina kontinuiranog profesionalnog rada u kazalištima bio je u različitim statusima, od slobodnog umjetnika do ravnatelja Istarskog narodnog kazališta u Puli, umjetničkog direktora Osječkog ljeta kulture te umjetničkog direktora Drame Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku. Također je bio član Kazališnog vijeća Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu i Vijeća Splitskog ljeta (2013. – 2017.), kao i Kazališnog vijeća Istarskog narodnog kazališta u Puli (2020.). Član je stručnih vijeća pri Ministarstvu kulture i medija (2021. – 2023.): Stručno vijeće za kazališnu i scensku umjetnost te Stručno vijeće za monografije iz oblasti kulture i umjetnosti. U Puli je 1996. godine osnovao Dramski studio INK-a, koji djeluje i danas. Godine 1997. pokrenuo je MKFM (Međunarodni kazališni festival mladih), a 2005. godine Kazališnu edukativnu udrugu FERR,

koja, kao i MKFM, još uvijek uspješno djeluje.

Od 1988. godine aktivno režira u prosjeku pet predstava godišnje. Režirao je u gotovo svim hrvatskim kazalištima te u inozemstvu (Ljubljana, Celje, Maribor, Mostar, Tuzla, Sarajevo, Zrenjanin, Subotica, Tivat, Cagliari, Sibiu, Pečuh, Cluj-Napoca i na Korzici u Pigni). Režirao je više od dvjesto predstava i scenskih događanja, kao i nekoliko velikih scensko-glazbenih spektakala vezanih uz istarsku povijest: *Regnum novum* D. Lukića, *Pulisej* B. Senkera, *Valigaštar* T. Milohanića, *Tanac od mrtvih* D. Načinovića i T. Obrovac. Režirao je suvremenu operu Sanje Drakulić *Kraljevi i konjušari* po libretu Mire Gavrana, u koprodukciji HNK Osijek i Glazbenog biennala Zagreb. Radio je i na „zanemarenim“ žanrovima poput kabareta, koji je obnovio u suvremenoj formi u suradnji s prof. dr. sc. Borisom Senkerom: *Cabaret ITD* (Teatar ITD Zagreb), *T.O.P. – tečaj odvikavanja od pušenja* (Teatar ITD, UAOS i Gradsko kazalište Požega), *Fritzspiel* (INK / Epilog teatar Zagreb i Narodno kazalište Subotica) te *Kronovo plutajuće glumište* (Epilog teatar i

Narodno pozorište Zrenjanin).

U suradnji s akademikom prof. dr. sc. Borisom Senkerom i kompozitorom prof. dr. art. Massimom Brajkovićem realizirao je trilogiju: *Istarska prikazanja*, *Istarske priče* – misterij, *Sanjari budućnosti* – mirakul i *Sanjarevu priču* – moralitet. Prve dvije predstave izvedene su u utvrdi Fort Forno u Balama, a posljednja u Gradskom kazalištu Požega i Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku. Objavljena je i knjiga *Istarska prikazanja* Borisa Senkera, u kojoj je poveznica na snimke predstava, izdavač Leykam International (2023.).

Za svoj rad dobivao je nagrade i strukovna priznanja na raznim festivalima.

Prof. dr. art. **Jasmina Pacek**, univ. spec. art. therap., rođena je u Osijeku. Diplomski studij tekstilnog dizajna završila je na Nacionalnoj akademiji za umjetnost i dizajn u Dublinu, Irska, a magistrirala je kostimografiju i tekstilni dizajn na University of California u Sjedinjenim Američkim Državama. Doktorirala je umjetnost na Sveučilištu J. J. Strossmayer u suradnji s Rider University iz Princetona, SAD, s temom Taksonomija dizajniranja kazališnih kostima.

Nakon međunarodne karijere u SAD-u, gdje je radila kao modni i tekstilni dizajner, art direktor i direktor dizajna, vraća se u Hrvatsku, gdje danas živi i radi. Do danas je kreirala likovnost (kostime i scenografiju) za više od 60 kazališnih dramskih i opernih predstava, za koje je nagrađivana. Dobitnica je Nagrade hrvatskog glumišta za najbolju kostimografiju u operi *Norma* u izvedbi HNK u Osijeku te ASSITEJ nagrade za najbolju scenografiju u predstavi *2:14* u izvedbi Gradskog kazališta Virovitica. Za svoju inovaciju „Neutralni kazališni kostim“ na međunarodnom sajmu inovacija INOVA 39 dobila je međunarodnu AGEPI medalju, a osvojila je i glavnu

nagradu Grand Prix Nikola Tesla te zlatnu medalju za najbolju hrvatsku inovaciju u 2014. godini, kao prva inovacija s primjenom u umjetnosti ikad nagrađena tom nagradom. Kao aktivna edukatorica od 2009. godine predaje na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, a pozvani je predavač i na međunarodnim sveučilištima. Kao prodekanica za studijske programe Akademije u Osijeku razvila je desetke novih studijskih programa i unaprijedila postojeće.

Kao licencirani art terapeut bavi se i ljekovitim aspektima umjetnosti. Kvalifikaciju univ. spec. art. therap. stekla je na međunarodno priznatom Poslijediplomskom sveučilišnom studiju kreativne terapije, smjer art terapija, u izvođenju Akademije za umjetnost i kulturu i Medicinskog fakulteta u Osijeku, u suradnji s George Washington University, SAD. Potpredsjednica je i jedna od osnivačica Hrvatske udruge za art terapiju te službena predstavnik Republike Hrvatske u ECARTE (European Consortium of Arts Therapies Education).

Sanela Janković plesna je umjetnica i docentica scenskog pokreta na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku (AUKOS). Diplomirala je suvremeni ples na London Contemporary Dance School pri Sveučilištu Kent (UK, 1998.), a dodatno se usavršila kroz četverogodišnju edukaciju iz psihoterapije pokretom i plesom prema standardima EADMT-a (2014.).

Voditeljica je Poslijediplomskog specijalističkog studija Kreativne terapije (2019.-2022.), a od 2017. godine koordinira i predaje na istom studiju, smjer Terapija pokretom i plesom na AUKOS-u – prvom takvom studiju u Hrvatskoj i regiji, čijem je osnutku i izradi elaborata aktivno pridonijela. Predaje i kolegije iz područja scenskog pokreta na diplomskom studiju Glume i lutkarstva na AUKOS-u. Jedna je od osnivačica Hrvatske udruge za psihoterapiju pokretom i plesom (HUPPP), u kojoj je višegodišnja predsjednica i nacionalna delegatkinja pri Europskoj asocijaciji za terapiju pokretom i plesom (EADMT). Članica je Udruženja plesnih umjetnika Hrvatske (UPUH). Kao plesačica i koreografkinja djeluje od 1990-ih. U londonskom

centru suvremenog plesa The Place izvodi autorske koreografije *Optio fundamentalis* (1997.), *Awaiting / Iščekivanje* (1999.) i *Two of me* (1999.), od kojih su prve dvije izvedene i na Tjednu suvremenog plesa u Zagrebu. Kao plesačica sudjeluje u projektima *Tea for two + one* (S. Premuš), *Resolution Festival*, London (1998.) te *Suženi prostor* (Lj. Zagorac, *Llinkt*), Zagreb (1999.). Kao suradnica za scenski pokret sudjeluje u nizu kazališnih produkcija, među kojima su: *Parovi* (M. Gavran, red. R. Raponja, Teatar Gavran / V. Lisinski, 2016.), *Mušica* (A. B. Ruzzante, red. R. Raponja, Lošinski književni festival, 2016.), *2:14* (D. Paquet, red. R. Raponja, Kazalište Virovitica i AUKOS, 2016. – nagrada za najbolju predstavu na 17. HC Assitej festivalu), *Zašto čitati Shakespearea – 10 razloga* (red. R. Raponja, GKM Split, 2018.), *Bijela kuga* (D. Habek, red. R. Raponja, Kazalište Virovitica, 2018.), *Sanjareva priča* (B. Senker, red. R. Raponja, GKP i HNK Osijek, 2023.), *Budala za večeru* (F. Veber, red. D. Zidar, Kazalište Virovitica, 2023.), *Djed Božićnjak je smeće* (red. D. Zidar, Kazalište Virovitica, 2024.) te *Aktivisti* (red. R. Raponja,

Teatar Fort Forno, 2025.).

U novijem radu fokusira se i na autorske solo performanse i interdisciplinarne kolaboracije: *Između / In Between* (2021.) i *Pogledaj unutra / Look Inside* (2022.), u produkciji PAP-a i MSU-a Zagreb, te umjetničko istraživanje *One of the entirely possible timelines* na Stockholm University of the Arts (2023.), u suradnji s koreografom B. Ž. Valentom. Godine 2024. kao plesna umjetnica sudjeluje u međunarodnom EU projektu *Dancing Together Again* s izvedbama u Napulju i Varšavi (Enter the Box, Score), u suradnji s partnerima iz Italije, Poljske, Gruzije i Hrvatske.

U svom radu spaja umjetničku, terapijsku i somatsku praksu, promovirajući ples kao sredstvo osobnog i društvenog razvoja. Kao terapeutkinja primjenjuje terapiju pokretom i plesom u radu s različitim populacijama, u zdravstvenim institucijama i organizacijama civilnog društva, a redovito sudjeluje na međunarodnim stručnim skupovima i konferencijama.

Josipa Bilić (Zagreb, 1997.) diplomirala je studij pjevanja *Summa Cum Laude* 2021. godine na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi prof. Lidije Horvat Dunjko. Pjevačko obrazovanje započela je 2014. godine u Glazbenoj školi Vatroslava Lisinskog, u razredu prof. Kristine Beck Kukavčić. Iako je na početku karijere, već je nastupila uz mnoge renomirane dirigente današnjice, kao što su maestro Marius Burkert, David Danzmayr, Martin Yates, Pier Giorgio Morandi, Hansjörg Albrecht, Dawid Runtz, Valentin Egel i Ivan Repušić, kao i uz istaknute orkestre: Simfonijski orkestar HRT-a, Orkestar Zagrebačke filharmonije, Dubrovački simfonijski orkestar, Varaždinski komorni orkestar, Tamburaški orkestar HRT-a, Orkestar Sarajevske filharmonije, Orkestar Filharmonije Szegeda te Grazer Philharmoniker. Nakon brojnih zapaženih nastupa u produkcijama MA-e, svoj profesionalni operni debi ostvarila je kao stipendistica Opere HNK Zagreb, gdje od 2019. godine bilježi mnoge uloge, od kojih se ističu uloga Danice (*Stanac*, Gotovac) te uloga Adele (*Šišmiš*, Strauss ml.). Godine 2022. debitirala je u Zagrebačkom

gradskom kazalištu Komedija u naslovnoj ulozi operete *Grofica Marica* E. Kálmána te ostvarila svoj debi u Operi Graz, u sklopu koncerta pobjednika Međunarodnog pjevačkog natjecanja Ferruccio Tagliavini, na kojem je osvojila treću nagradu i Nagradu publike.

Dobitnica je brojnih eminentnih umjetničkih priznanja u Hrvatskoj, poput nagrade Mladi umjetnik 2022. godine, Nagrade hrvatskog glumišta, Nagrade Ferdo Livadić, Diplome tribine Darko Lukić te Nagrade Ivan Werner. Tijekom formalnog obrazovanja ovjenčana je ne samo Dekanovom i Rektorovom nagradom, već i pobjedama na međunarodnim i državnim natjecanjima, među kojima se ističu: Vera Kovač Vitkai (2015.), Lav Mirski (2016.), Natjecanje učenika i studenata glazbe RH (HDGPP 2017. i 2019.), Lions Grand Prix (2018.), Zoltán Kodály (ISA 2019.) i Jozsef Simandy (2018. i 2021.).

Jednako uspješna u opernim i koncertnim angažmanima, velik dio opsežnog repertoara kao samostalna umjetnica pridodaje i komornim djelima, obuhvaćajući skladbe od ranog baroka do suvremene glazbe,

koje je imala prilike izvoditi na značajnim glazbenim festivalima uz vrhunske ansamble kao što su Le Concert de l'Hotel Dieu, Zagrebački solisti, Hrvatski barokni ansambl, Trio Eusebius, Camerata Garestin, Riječki barokni solisti (RiBaSol) te Chiaroscuro ansambl. Pobjednica je prestižnog francuskog Međunarodnog baroknog pjevačkog natjecanja u Frovilleu, gdje je osvojila i posebnu nagradu za profesionalno snimanje nosača zvuka s ansamblom I Gemelli.

Na području duhovne glazbe istaknula se izvedbama Mozartova *Requiem*a, *Krunidbene mise* i moteta *Exsultate, jubilate*, Rossinijevih oratorija *Petite Messe Solennelle* i *Stabat Mater*, Bachove *Muke po Marku*, Pergolesijeva oratorija *Stabat Mater* te Charpentierova oratorija *Te Deum*.

Redovito pohađa pjevačke seminare istaknutih umjetnika te gostuje na važnim inozemnim pozornicama u Austriji, Njemačkoj, Francuskoj, SAD-u (New York), Litvi, Latviji, Mađarskoj, Slovačkoj i drugdje.

Roko Radovan (1994.), tenor, započeo je glazbeno obrazovanje na rodnoj Korčuli, a nastavio ga u Dubrovniku, gdje je završio srednju glazbenu školu kao trubač. Pjevačko obrazovanje započinje u Glazbenoj školi Karlovac kod prof. Ante Tončija Petkovića te odmah na početku, nakon nekoliko mjeseci rada, osvaja dvije prve međunarodne nagrade i postaje laureat svoje kategorije na državnom natjecanju HDGPP-a. Kao prvi studentski projekt pjeva solističku dionicu akademske izvedbe Beethovenove 9. simfonije u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog pod vodstvom Mladena Tarbuka. Na akademskim projektima tumači uloge u operama *Životinjska farma* i *Amfitrion*, Kuljerića i Papandopula. Više puta solistički nastupa sa Simfonijskim orkestrom, Jazz orkestrom i Zborom Hrvatske radiotelevizije, s kojima debitira na otvaranju festivala Zagreb Classic pod vodstvom Roberta Farkasa (2019.). S njima nastupa i dva puta na zatvaranju Dubrovačkih ljetnih igara, prvi put 2021. godine s maestrom Ivanom Repušićem i svjetskom sopranisticom Dianom Damrau te basom Nicolasom Testéom.

Redovito nastupa i s Dubrovačkim simfonijskim orkestrom, a izdvaja se solistički koncert u Kneževu dvoru na otvaranju opernog festivala Tino Pattiera s maestrom Ivanom Hutom (2021.). Sa Zagrebačkom filharmonijom debitira na njihovu Novogodišnjem balu 2021./2022. godine pod palicom Dawida Runtza, s kojim potom ponovno izvodi Beethovenovu 9. simfoniju.

Za nosače zvuka snima djela hrvatskih skladatelja Kuljerića i Šipuš, *Kanconijer* i *Pasija*, a Papandopulovu *Hrvatsku misu* izvodi u crkvi svetog Petra u Beču.

Posljednja nagrada mu je Grand Prix na masterclass natjecanju Oper Oder-Spree u Beeskowu, u Njemačkoj (2021.). U HNK Zagreb debitira ulogom Mustafe u *Nikoli Šubiću Zrinjskom* 2021. godine, a najzapaženije su mu uloge one Alfreda u *Šišmišu* te Džive u Gotovčevu *Stancu*.

Uz spomenute, surađivao je s dirigentima kao što su Holger Speck, Marc Tardue, Christoph Campestrini, Vinzenz Weissenburger, Srba Dinić, Silvia Sanz Torre i Pier Giorgio Morandi.

Bavi se i skladanjem, među ostalim

i nagrađivane tradicijske glazbe koja se nekoliko puta našla na albumima osvajača nagrade Porin.

Trenutačno je apsolvant pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi prof. Martine Gojčete Silić.

Siniša Štork (Derventa, 1966.) solo pjevanje upisao je 1987. godine na Muzičkoj akademiji u Sarajevu, gdje je diplomirao 1991. godine u klasi prof. Blanke Kurpjel Danon i prof. Paše Gackić. Nastavio se usavršavati te je 1996. godine upisao Akademie für Musik und Darstellende Kunst u Beču, studij opernih uloga kod prof. Kurta Malma, Uwea Theimera, Franza Donnera i Helene Kruso, gdje je diplomirao 2000. godine.

S Operom Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu surađuje od 2006. godine, a od 1. siječnja 2016. stalni je član zagrebačke Opere, sa statusom opernog solista – za velike i srednje uloge.

Katja Krol-Šarac (Zagreb, 1974.) završava studij crkvene glazbe 1999. godine na Sveučilištu za glazbu i scensku umjetnost u Grazu, smjer orgulje (Karin Tausch), te stječe zvanje diplomirani crkveni glazbenik. Iste godine nastavlja poslijediplomski studij, koji 2001. godine završava na smjeru Orgulje te na smjeru Zborovoda i kantorica, čime stječe naslov magistra crkvene glazbe.

Od školske godine 2002./2003. živi i djeluje u Bosni i Hercegovini. Sa zborovima koje vodi (Dječji zbor Osnovne glazbene škole Brotnjo, Djevojački zbor Glazbene škole Široki Brijeg, Akademski pjevački zbor Sveučilišta u Mostaru, Komorni pjevački ansambl Pro arte) dobiva vrijedna priznanja i nagrade struke

na domaćim i međunarodnim natjecanjima zvorske glazbe.

Bila je članica stručnog ocjenivačkog povjerenstva na zborskim i klapskim natjecanjima i festivalima u Bosni i Hercegovini. Pohađala je majstorske tečajeve interpretacije orguljaške glazbe u inozemstvu te održala više orguljaških i komornih koncerata u Hrvatskoj, Sloveniji, Mađarskoj i BiH.

Trenutačno je redovita profesorica na Studiju glazbe FPMOZ-a Sveučilišta u Mostaru, ujedno je voditeljica Zbora HNK Mostar, Mješovitog župnog zbora Svetog Stjepana Prvomučenika na Čerinu te orguljašica Župnog zbora Kraljica mira iz Međugorja.

Zahvale

Hrvatski sabor, Hrvatski narodni sabor Bosne i Hercegovine,
Federalno ministarstvo kulture i športa, Ministarstvo kulture i medija
Republike Hrvatske, Vlada Hercegbosanske županije,
Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa HBŽ,
Općina Tomislavgrad, Franjevački samostan i župa sv. Mihovila Arkandela
u Tomislavgradu, Radiotelevizija Herceg-Bosne

Posebna zahvala ocu **Zvonku Martiću** na posudbi plašta, krune i mača
koji su korišteni u kostimu kralja.

O projektu „Glazbeno-scenska legenda *Krunidba kralja Tomislava*“

Prvi kralj u Hrvata stoljećima je bio napresušnim nadahnućem brojnim slikarima, književnicima, glazbenicima i kiparima. Budući da se prema narodnoj predaji njegova krunidba odvila na Duvanjskom polju, književnik Miro Gavran i kompozitor Darko Domitrović radnju glazbeno-scenske legende situirali su baš u taj prostor, a praizvedba je zakazana za 28. lipnja u Tomislavgradu, kao središnji kulturni događaj kojim Hrvati u Bosni i Hercegovini obilježavaju 1100. obljetnicu Hrvatskoga Kraljevstva.

U libreto je Gavran na umjetnički uvjerljiv način ispričao priču o dobrom knezu Tomislavu koji je obranio svoj narod od moćnih neprijatelja. Radnja otpočinje u trenutku kada su velike bitke iza Hrvata i njihova kneza koji uživa poštovanje u svoga naroda. Priča slavi mir kao najviše životno postignuće koje počiva na žrtvi hrabrih ratnika, oplakuju se mrtvi, ali se s nadom gleda na budućnost koja je pred narodom koji je obranio svoju slobodu, afirmiraju se ljubav, sloga, obitelj i domoljublje. Krunidbom Tomislava za kralja jedan mali europski narod potvrđuje svoju snagu i izlazi na međunarodnu pozornicu kao respektabilni subjekt koji od toga trenutka svoju sudbinu drži u svojim rukama.

Kompozitor Domitrović je Gavranovu priču zaogrnuo uzvišenom glazbom koja nas vodi prema sferama iskonskog i arhetipskog poimanja našeg bitisanja.

Vrsni redatelj Robert Raponja i vrsni dirigent Igor Tatarević okupili su sjajan umjetnički tim s gotovo stotinjak izvođača (glazbenika, solista, glumaca, zborista...) iz HNK Mostar, HNK Zagreb i Mostarskog simfonijskog orkestrara, a uz njih su čvrstim produkcijskim osloncem Vijeće Matice hrvatske u BiH i Kulturno-informativni centar Tomislavgrad.

Pred publiku izlazimo s glazbeno-scenskom poslasticom kojom na uvjerljiv način slavimo svoje tisućljetno postojanje, ali i privrženost civilizacijskim i duhovnim vrijednostima koje nas i danas određuju.

Izvršna produkcija: Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru

Producent: Ivan Vukoja, ravnatelj

Izvršni producent i urednik programske knjižice: Josip Blažević

Autor fotografije na naslovnici i ostalim vizualnim materijalima: Jasmin Fazlagić

Oblikovanje knjižice: Shift Brand Design, Mostar

Tisak: Fram, Mostar